

Koalitionsbildning och Fragmentering

En studie av koalitionsbildning i kommuner med
fragmenterade partisystem

Sara Grelsson

Abstract

During the last decades the Swedish local party systems have gone through some considerable changes. The number of parties present in local party systems have increased and in some cases even doubled. This makes coalition building between parties complex and parties will be forced to rethink their coalition strategies and adjust to the new circumstances. Theoretically, coalition building has often been considered and applied to national data and there have been just a few attempts to develop and theoretically explain coalitions on a local level. Thus the aim of this paper is to use different theoretical approaches to local data to test the significance of traditional coalition theories. In addition to this analysis a second aim will be included which is that of the consequences of fragmentation in local party systems. The second part will offer an insight to how the fragmentation affects the system and the parties within. The study will be based on interviews and information from two different Swedish municipalities, Kävlinge and Kristianstad.

Keywords: Coalition theory, Fragmentation, party systems, Municipality, Party goals

Förkortningar

BUN → Barn och ungdomsnämnden

C → Centerpartiet

Fp → Folkpartiet

Kd → Kristdemokraterna

KF → Kommunfullmäktige

Kv → Kommunens Väl

KS → Kommunstyrelsen

M → Moderaterna

MCW → Minimal Connected Winning

Mp → Miljöpartiet

MWC → Minimal Winning coalition

Nyd → Ny Demokrati

S → Socialdemokraterna

Sd → Sverige demokraterna

Sjp → Sjöbopartiet

Spi → Sveriges Pensionärers Intresse

V → Vänsterpartiet

Åå → Åhuspartiet

Innehållsförteckning

1	<u>INLEDNING</u>	4
1.1	Syfte	5
1.2	Material	5
1.3	Disposition	6
2	<u>METOD OCH AVGRÄNSNING</u>	7
2.1	Urval av kommun	7
2.2	Intervjuer	8
2.3	Valet av kvalitativ metod	8
3	<u>PARTIKOALITIONER OCH FRAGMENTERING – TEORETISKT</u>	10
3.1	Numeriska/maktbaserade teorier	11
3.2	Policybaserade teorier	12
3.2.1	Policydimensioner	13
3.3	Rationella aktörer och institutionell påverkan	14
3.3.1	Partistorlek	14
3.3.2	Intern stabilitet och erfarenhet av samarbete	15
3.4	Fragmentering av partisystemet	15
4	<u>POLITISK BAKGRUND</u>	17
4.1	Kristianstad	18
4.2	Kävlinge	19
5	<u>PARTIKOALITIONER OCH FRAGMENTERING I KRISTIANSTAD OCH KÄVLINGE</u>	20
5.1	Koalitionsbildning enligt numeriska/maktbaserade teorier	20
5.1.1	MWC	20
5.1.2	Makt som motivation	22
5.2	Koalitionsbildning enligt Policybaserade teorier	25
5.2.1	Vänster-Högerdimensionen	25
5.2.2	MCW	26
5.3	Andra samverkansfaktorer och motivationer	28
5.3.1	Partistorlek	28
5.3.2	Erfarenhet och personkemi	28
5.3.3	Intern stabilitet	29
5.3.4	Effektivitet	29
5.4	Det fragmenterat partisystems innebörd	30
6	<u>SLUTSATSER</u>	32

REFERENSER

1 Inledning

I den svenska representativa demokratin utgör partierna grunden för demokratiskt representation men sedan de första fyra partierna bildades för ca. hundra år sedan har samhället genomgått drastiska förändringar på alla plan i samhället. Teknisk, social och ekonomisk utveckling har fört samhället framåt i en takt som de traditionella partierna inte hunnit med i. Det första partiet som bidrog till utökningen av partisystemet kan egentligen härledas så långt tillbaka som 1917 då kommunisterna bröt sig ur det Socialdemokratiska Arbetarpartiet (Larsson 1994:283). Trots det har Sverige haft ett av de mest stabila partisystem i världen. Systemet har i stort sett varit oförändrat ända tills åttiotalet då mp och kd tillkom (Mair 1998:46). Sedan följde, i alla fall på ett kommunalt och regionalt plan en rad små partier av karaktären missnöjes- och sakfrågepartier. Fragmenteringen har på allvar tagit fart sedan slutet av åttiotalet och märks framför allt på kommunal och regional nivå. I takt med ett sjunkande valdeltagande har de utvecklats och kan ses som en strukturell nödvändighet och reaktion på de traditionella partiernas oförmåga att leva upp till väljarnas förväntningar. Men det kan också innebära att den representativa demokratin försvagas med ett mindre effektivt beslutsfattande och låg effektivitet. Partierna är trots allt den representativa demokratins fundament (Gilljam & Hemansson 2003:54)

Även koalitionsbildandet mellan partier i kommunerna har förändrats under det senaste decenniet. Om man jämför hur de styrande koalitioner som finns i kommunerna idag ser ut med hur de koalitioner som bildades på nittioalet såg ut, har en rad förändringar skett. Det är inte alls lika ovanligt längre att partier bildar koalitioner över blockgränser, mellan partier som traditionellt inte har samarbetat. Ibland Sveriges 290 kommuner går det att finna allt ifrån koalitioner mellan ett fåtal partier med olika ideologiska inriktningar till mer ovanliga regnbågskoalitioner. Alla är inte av samma fasta karaktär, med handlingsprogram och politiska överenskommelser, utan ett par av dessa är av mindre bindande karaktär. Efter valet 2002 bildades oklara majoritetsstyren i över 70 av de 290 kommunerna. Av dessa förekom i minst 18 kommuner blocköverskridande samarbete och i två kommuner förekom regnbågskoalitioner. (www. Dagenssamhälle.se 2003 10-15)

Jag har valt två studieobjekt för min undersökning som båda har erfarenhet av fragmenterade partisystemet. De två kommunerna är på inget sätt unika i Sverige men de fungera som en lämplig utgångspunkt för min undersökning då de geografiskt och informationsmässigt är lättillgängliga. Detta är betydelsefullt för mig då jag förutom andra handsmaterial kommer att basera min studie på samtalsintervjuer med kommunpolitiker i de två kommunerna. De kommuner jag har valt att studera är Kristianstad och Kävlinge Kommun. De två kommunerna styrs idag av blocköverskridande partikoalitioner. Båda kommunerna har erfarenhet av vad det betyder när fler partier ska dela på samma antal mandat och ska förhandla sig fram till ett gemensamt kommunstyre över kommande mandatperiod. Denna lösning ska på ett bra sätt leva upp till medborgarnas

förväntningar för att inte underminera partitilltron hos väljarna. Detta leder partierna till att ändra sina gamla förhållningssätt till varandra för att finna nya lösningar. Partisystemet har sedan några decennier tillbaka kraftigt ökat både i Kristianstad och i Kävlinge kommun. I Kävlinge har man sedan sjuttioalet gått ifrån 4 partier till idag 9 partier, medan man i Kristianstad har gått ifrån 5 partier till ett system med 9 partier. Det är i princip en fördubbling av partier i de båda partisystemen.

1.1 Syfte

Med den här uppsatsen avser jag att undersöka två saker. Dels hur man kan förklara partiernas agerande för att skapa ett kommunalt styre under kommande mandatperiod, dels syftar den till att undersöka hur fragmenteringen av partisystemen i de valda kommunerna påverkar koalitionsbildandet och vad denna påverkan innebär demokratiskt och effektivt. Uppsatsen baseras på en kvalitativ undersökning vilket ger utrymme för företeelser som inte ingår i de redan existerande teorierna. Det är dock inte min mening att utveckla någon av de berörda koalitionssteorierna utan snarare att undersöka om det finns företeelser som det inte tas hänsyn till och vilka dessa i så fall är.

Att studera partikoalitioner i KF ger en god bild av vad denna systemförändring har inneburit. Meningen är belysa vilka faktorer och motiv som påverkar och driver partierna till ett visst handlande. Det är inte min mening att ge någon bakgrund i vad som har lett fram till fragmenteringen mer än vad som redan har gjorts. För att genomföra arbetet ställer jag mig följande frågor:

Hur kan man förklara koalitionsbildandet mellan partier?

Hur har fragmenteringen av det kommunala partisystemet påverkat koalitionsbildandet mellan partier?

1.2 Material

För att genomföra den här undersökningen har jag använt mig av både förstahandskällor och andrahandskällor. Viktiga har de andrahandskällor varit som har gett en övergripande bild av de konkreta resultaten av partiernas interaktion. Till dessa räknas kommundatabasen, Kfakta03 och andra statistiska källor som hämtats både från valmyndigheten och tidigare undersökningar inom området (www.valmyndigheten, Erlingsson 2001). Dessa källor ger en bra bild över utfallen av partiernas agerande men säger inte mycket om processen för att nå dit. För att bilda sig en uppfattning om hur partierna interagerar är det viktigt att få mer än en dimension av kommunernas agerande varför har jag valt att till stor del använda mig av samtalsintervjuer med partirepresentanter, något som jag kommer att gå in mer på i kapitel 2.

1.3 Disposition

Jag tänker börja i kapitel 2 med en genomgång av metod och avgränsningar. Eftersom analysdelen bygger på mina genomförda intervjuer är det viktigt att klargöra för läsaren hur jag har resonerat när jag valde ut intervjupersoner. I kapitel 3 kommer jag att gå igenom den teori som jag har valt som utgångspunkt för analysen. Kapitel fyra syftar till att ge en kort översikt över hur den politiska representationen i Kävlinge och Kristianstad ser ut och har utvecklats med tiden. I kapitel 5 analyseras mitt insamlade material inom den teoretiska ram jag har skrivit om i kapitel 3. I Kapitel 6, det sista kapitlet, avslutas sedan uppsatsen med att jag drar slutsatser av det analyserade materialet.

2 Metod och Avgränsningar

Valet av metod är av stor vikt när ett analysmaterial ska samlas in. Om materialet är insamlat på godtyckliga grunder blir även resultatet godtyckligt. Jag har valt att basera min analys på en kvalitativ studie med 11 intervjuade politiker i Kristianstad och Kävlinge kommuner. Anledningen till mitt val är att området jag undersöker är relativt nytt. Två kommuner kan tyckas en aningen snålt tilltaget, men med anledning av den tid som finns till mitt förfogande och den tid som krävs för insamling av material har det visat sig nödvändigt att begränsa antalet intervjuad. De politiker som jag har intervjuat har varit oerhört tillmötesgående och de allra flest har tagit sig gott om tid att förklara och förse mig med material för denna uppsats.

2.1 Urval av kommuner

När det gäller valet av metod har jag valt att göra en kvalitativ undersökning av två kommuner som båda har erfarenhet av en ökad fragmentering. Dessa kommuner ska sedan enligt den valda teoretiska inriktningen undersökas för att ge en indikation på vad en ökad fragmentering i partisystemet innebär samt hur väl koalitioner på kommunal nivå kan förklaras med existerande koalitionsteori. Eftersom ett stort antal av Sveriges 290 kommuner har upplevt hur fragmenteringen har ökat i det kommunala partisystemet har jag vidare valt att använda mig av två kommuner med erfarenhet av blocköverskridande samarbete, det vill säga partier utan uppenbar ideologisk/policymässig närhet som har gått i koalition för att styra en kommun. Även här finns ett ganska stort antal kommuner med erfarenhet av blocköverskridande samarbete mellan partier varför jag har valt kommuner i min geografiska närhet för att praktiskt kunna genomföra intervjuerna.

Kristianstad kommun styrs idag, efter valet 2003, av en koalition bildad mellan mp, s och kd. Även Kävlinge kommun har liknande erfarenheter efter valet då kommunen styrdes av en koalition där s och m samarbetar tillsammans med v. Ännu en viktig orsak till att jag har valt de två ovanstående kommunerna är att de båda har befunnit sig i situationer där partier med högerextrema åsikter har haft en direkt påverkan på utfallet av vem som kommit till makten. I båda kommunerna har man hamnat i vad som kan ses som vågmästarsituationer. De två kommunerna kan ses som tydliga exempel på hur förändringar i partisystemen har påverkat partiernas agerande vid koalitionsbildandet.

2.2 Intervjuer

Ett annat viktigt kriterium var att fånga in så många aspekter på majoritetsbildandet som möjligt varför jag har försökt göra ett så balanserat och mångfasetterat urval av partier som möjligt.

I varje kommun försöker jag därför se till att intervjuerna är fördelade över blockgränserna på ett sätt som inte enbart fångar upp t.ex. socialistiska eller enbart borgerliga partiers synpunkter utan ett så brett urval som möjligt av synpunkter. Det har varit viktigt för mig att få in så många relevanta dimensioner som möjligt i urvalet av partier. Både väletablerade partier som yngre partier tillfrågades, .

I den mån det har varit möjligt har jag dessutom haft avsikten att intervjua gruppledarna. Detta eftersom de har valts till representant för partiet av övriga partimedlemmar och kan anses vara legitima talesmän/kvinnor för sina partier. Detta har inte alltid varit möjligt då samma personer ofta är mycket upptagna och väntetiden för en intervju har varit för lång. Ett annat kriterium har därför varit vilken erfarenhet och kunskap som partimedlemmar har av den kommunala politiken vilket i flera fall har avgjorts i samråd med andra partimedlemmar och i vissa fall på rekommendationer ifrån andra politiker, i andra partier.

2.3 Valet av kvalitativ metod

Kommuner är ett relativt outforskat område då det gäller partiers interaktioner då det ska avgöras vem som ska styra kommunen under kommande mandatperiod. Flera författare menar att kvalitativ metod är särskilt lämplig när ett outforskat område ska undersökas av skilda anledningar som dock inte utesluter varandra (Esaïasson et. al. 2003: 279ff). Ett av de, i min mening, starkare argumenten som förs fram är att det i kvalitativa studier kan framkomma fakta som i kvantitativa studier inte kommer fram (Holme och Solvang 1997:100ff). I en samtalsintervju med en grupp eller med en enskild individ kan viktig information som inte förutsetts av intervjuaren komma fram. Vilken sorts intervjuer som ska genomföras beror på i vilken kontext författaren tänker använda sig av det insamlade materialet. Syftet med intervjuerna som jag har för avsikt att genomföra, är att samla in material om partiernas egen uppfattning om vilken påverkan som fragmenteringen har haft på deras agerande och hur de ser på koalitionsbildandet i stort. Att göra en gruppintervju i det här fallet för med sig risken att samtalet spårar ur och går in på politiska skiljaktigheter. Det starkaste argumentet för att inte genomföra gruppintervjuer är dock osannolikheten att kunna sammanföra politikerna ifråga på en plats, vid samma tillfälle. Särskilt när det gäller fritidspolitiker som har ett vardagligt jobb att sköta. Min avsikt är istället att genom semistrukturerade intervjuer med enskilda individer undersöka partiernas åsikter och förhållningssätt. Jag kommer att se den intervjuade som en representant för hela partiet även om ett parti understöds av de normer och åsikter som dess medlemmar har (under viss styrning av partikonvent och dylikt) anser jag att partiet i det här fallet kan ses som den väsentliga aktören. Trots

meningsskiljaktigheter inom partiet är det inte möjligt för varje partimedlem att agera fritt om denne önskar stanna i partiet och följa den överenskomna linje som partiet bestämt sig för att följa. Därför är det viktigt att i mina intervjuer betona att det är partiets åsikt och inte den enskildas som är väsentlig. (Barrling-Hermansson, 2004: kap2)

Preferenser kan vara svåra att mäta och har i koalitionssteoretiska studier visat sig vara svåra att precisera hos partierna. Med en kvalitativ studie där intervjuer genomförs med aktörerna finns en lösning på detta problem då man har möjlighet att fråga personen/gruppen varför de har valt ett visst handlings sätt. Intervjuer med kommunpolitiker i de båda kommunerna som jag har valt att arbeta med kan därför ge en bättre återgivning av verkligheten än ett försök att enbart genom andrahandsmaterial försöka lokalisera aktörers preferenser. Min roll som intervjuare i insamlandet av material är att låta den intervjuade komma till tals i så hög grad som möjlig och endast i minsta möjliga mån styra upp samtalet. Jag är dock medveten om att en aktörs redogörelse kan begränsas av både medvetna och omedvetna orsaker så som rädsla att uttala sig om specifika händelser eller att den intervjuade helt enkelt inte kommer ihåg ett händelseförlopp korrekt. Men trots denna risk går det inte att komma ifrån att en intervju kan lyfta fram information som tidigare varit dold och utveckla redan känd information. Intervjuerna kommer att sättas i kontext av de händelseförlopp som ledde fram till de nuvarande koalitionslösningarna i Kristianstad och Kävlinge. Till detta kommer jag att använda mig av andrahandsmaterial.

3 Partikoalitioner och fragmentering - teoretiskt

Koalitioner kan ingås på flera olika nivåer och den koalitionersteori som jag har valt att använda mig av har därför begränsats till teorier som berör bildandet av regeringar mellan partier. Det första problemet med den teoretiska litteraturen inom området är att den består av flera olika studier som inte på ett bra sätt har sammanlänkats till en teori.

”Like blind men, each touching different parts of the same elephant, each of the existing theories of government formation focuses on only part of the whole picture and thus has only limited explanatory power.” (Martin och Stevenson 2001:49)

Ett andra problem är avsaknaden av studier av lokala ”regeringar” då merparten av studier sedan sextiotalet har inriktats på nationellt regeringsbildande. Bildandet av majoritet i fullmäktige kommer i det här fallet att behandlas som ett regeringsbildandet på nationellnivå. I vissa fall har teori som analyserar regeringsbildandet applicerats på kommundata vilket är fallet i bland annat ”Explaining coalitions” av Hanna Bäck (2003) och i ”Coalition Theory and Local Government: Coalition Payoffs in Britain” av Laver, Rallings och Thrasher med viss reservering för skillnader i betydelsen av vad nationellt styre och lokalt styre innebär (Laver; Rallings och Thrasher 1998:501). Som framgår i Bäck (2003) är de skilda innebörderna av nationellt och lokalt styre betydelsefull för hur partierna kommer att agera. Eftersom Bäck är noga med att poängtera att koalitioner på kommunal nivå inte är tillräckligt utforskade och att det krävs fler och bättre studier om vad som påverkar bildandet av koalitioner på denna nivå kan man anta att de redan existerande teorierna inte är tillräckliga. Bäckes utvärdering av redan existerande teoris värde, kommer därför att ses som betydande i analysen av kommunalt koalitionsbildande.

Bäckes studie samlar de olika teoretiska ansatserna inom koalitionersteorin i en gemensam utvärdering av vilka faktorer och motiv som är betydelsefulla för att partier ska ingå koalitioner med varandra. Även Martin & Stevenson (2001) har förutsatt sig att sammanlänka de olika teoretiska ansatserna men inriktar sig på data om nationellt regeringsbildande. Både Bäck och Martin & Stevenson skiljer ansatserna åt i 1) vad som motiverar partier att samarbeta i koalitionsregeringar samt vilka yttre faktorer som påverkar dem att agera på ett visst sätt, och i, 2) vilken del av koalitionsbildandet som fokus ska ligga på. Forskare som Warwick (1996), Baron (1991,1993), Budge och Laver (1994) har fokuserat på de egenskaper och faktorer som påverkar ett partis möjligheter att agera för att delta i regerande koalitioner. Partiernas motiv har framför allt utforskats i Rikers och Axelrods, respektive teorier, vilket jag kommer att återkomma till i 3.1 och 3.2.

En viktig aspekt när det gäller applicerandet av koalitions teori på vald empiri är att varje system, både i komparativa studier av nationellt regeringsbildande och i jämförandet av subnationella majoritetsbildande, är utformat under olika förutsättningar beroende på bland annat historiska och kulturella skillnader som finns i olika stater. Just därför är det viktigt att ta hänsyn till att olika teoretiska ansatser kan vara av olika stor vikt i olika partisystem på olika nivåer. Empirin har därför i senare studier fått en allt större betydelse för att utveckla teorin snarare än bara bekräfta den.

3.1 Numeriska/maktbaserade teorier

Tidiga teoretiska förklaringar utgick ifrån att koalitioner mellan partier ingicks av rationellt handlande aktörer (partierna) som strävade efter att skaffa sig så mycket makt som möjligt. Riker (1962) har utvecklat antaganden om partiernas rationella handlande för att maximera sin egen bestämmandemakt och inflytande. I hans teoretiska antagande finns det i princip ingen plats för institutionell påverkan på aktörernas agerande och antagandena har i flera senare studier inte ansetts som mer än teoretiska antaganden som stämmer dåligt överens med empirin när de testas mot verkligheten.

Trots det går inte att bortse ifrån att vissa av de antagandena som gjordes i de tidiga studierna faktiskt har haft stor betydelse för utvecklingen av de teorier som utvecklades i senare tids koalitions teori. Ett grundantagande som görs i de numeriska teorierna är att den koalition som kommer att bildas mellan partier, som inte ensamma är tillräckligt starka för att bilda majoritet, kommer att bildas mellan så få partier som möjligt för att varje parti som deltar ska komma i besittning av så många maktpositioner som möjligt. Detta innebär att regeringar eller i det här fallet majoritetsförhållande i KF kommer att ingås mellan minsta möjliga antal partier. Vilket i Rikers termer motsvarar MWC, det vill säga 'minimal winning coalitions' (Riker 1962:40). Teorin grundade sig i spelteoretiska antaganden på att partier skulle dela lika på ett bestämt antal maktpositioner vilket enligt Riker ledde till att partierna förde ett nollsummespel där det ena partiets vinst blev det andra partiets förlust. Därmed kan även slutsatsen dras att regeringskoalitioner skulle innehålla minsta möjliga antalet partier. Man menar helt enkelt att partierna, som anses vara de primära aktörerna, eftersträvade makten i sig. (Riker 1962:33) Detta teoretiska resonemang som utvecklades av Riker kompletterades senare av antagandet att av två minsta möjliga regeringsalternativ kommer det alternativ som innehåller minst antal partier att bli det som får bilda regering i den mån det finns mer än ett alternativ Leiserson (se Bäck 2003:5; De Swaan 1973:65 Sjölin 1993:14f)

De tidiga teorierna har i de flesta modernare teorier kritiserats för sitt överförenklade av verkligheten och sin dåliga överensstämmelse med verkligheten då de testats empiriskt (Bäck 2003:18, Sjölin 1993:16). Bäck (2003:170f) finner till exempel inget starkt stöd för Rikers tidiga teoretiska antaganden då de i hennes studier av svenska kommuner visar sig vara osignifikanta. Även Martin & Stevenson(2001:34) menar att de tidiga maktfokuserade teorierna inte har något högre förklaringsvärde i sig själva. Trots

det vill jag inte förbise möjligheten att det kan finnas förklaringsvärde i dessa teoretiska förklaringar då de lyfter fram två viktiga principer som länge har varit centrala i koalitionsteorin som maktsträvan och MWC.

I en kontext där det även tas hänsyn till institutionella faktorer kanske de maktbaserade antaganden kommer bättre till sin rätt. Det är inte troligt att dessa ensamt kommer att kunna förklara partiernas agerande men de kommer att tas med då det inte är helt otroligt att partier faktiskt söker maktpositioner och att denna motivation för partierna kan samexistera med ideologiska/policyorienterade mål.

3.2 Policybaserade teorier

Ett annat sätt att argumentera för varför partier ingår koalitioner med varandra är att partierna i grunden är policyorienterade och fokuserade på innehållet i politiken. Partier kommer att samarbeta med andra partier som policymässigt och/eller ideologiskt bäst överensstämmer med deras egna riktlinjer. En viktig teoretisk utgångspunkt för de policybaserade teorierna är Axelrods MCW, 'minimal connected winning' teori (Axelrod 1970:170f). Teorin förklarar hur partier kommer att bilda koalitioner som består av de partier som antingen ligger nära varandra på en vänster-högerskala eller är nära i någon enskild policydimension som för partierna är utslagsgivande. Partierna är, istället för att vara maktfokuserade, intresserade av att påverka hur politiken kommer att formas i olika beslut. Detta sätt att resonera utesluter inte att regeringar bildas med minsta möjliga antalet partier, tvärtom, men Axelrod menar att de partier som ingår i olika koalitioner policymässigt kommer att vara närliggande. Resonemanget kring policybaserade teorier har sedan det presenterades, utvecklats på flera sätt. Bland annat har De Swaan (1973) utvecklat en teori som i likhet med Leisersons utveckling av Rikers teori om maktorienterade partier, fokuserar på vilket koalitionsalternativ som kommer att bilda regering om det finns fler än ett. Leiserson menade att det koalitionsalternativet med minst antal partier kommer att bilda regering på bekostnad av det koalitionsalternativ där fler partier ingår. Men De Swaan menar istället att av två regeringsbildande koalitionsalternativ kommer det alternativ som innehåller minst antal partier med minst variation åsiktsmässigt att vinna (Sjölin 1993:15).

En annan förklaring till vilka partier som kommer att ingå i en regerandekoalition baseras på medianväljarteoremet. Det parti som ligger i mitten av en politisk vänster-höger dimension kommer att ingå i den regering som bildas då detta parti bäst motsvarar väljarnas intressen och lättare kommer att kunna samarbeta med partier på båda sidor om det i en vänster-högerskala. Detta innebär också att partier med extrema åsikter sällan kommer att ingå i regeringskoalitioner. (Baron 1993:35; Laver & Budge 1993:512; Schofield & Laver 1985:143).

De teorier som bygger på policybaserade mål hos aktörerna har i Bäck's studie större framgång än de numeriska vilket tyder på att partier på kommunal nivå lägger stor vikt vid policyfrågor när de förhandlar med andra partier om att gå samman i koalitioner (Bäck 2003:179). Men Bäck's studie visar också att andra mål spelar roll i förhandlingarna. Förutom maktorienterade menar hon att det kan

finnas andra motiv för partier att samarbeta i styrandekoalition som inte har preciserats i ovanstående teorier. I resonemanget menar Bäck att det finns en dynamisk samexistens mellan partiernas intressen av makt, policynärhet. Bäck får stöd av Laver och Shepsle (1990:506) om att det kan finnas ett dynamiska samband mellan olika samarbetsmotiven.

3.2.1 Policydimensioner

De tidiga policybaserade teorierna utgår ifrån en förenklad verklighet med en enda policydimension. Denna policydimension förklaras i termer av höger och vänsterinriktade partier, det vill säga man gör en bedömning av partiernas ideologiska ställning och placerar därefter in dem på en vänster-högerskala (Laver och Budge 1993:501). Men även andra dimensioner kan tänkas vara viktig för partierna. De flesta frågor har en ekonomisk aspekt men kan också präglas av andra viktiga demokratiska eller miljömässiga aspekter. Svårigheten med policybaserade teorier är att definiera de relevanta policydimensionerna på ett sätt som möjliggör en analys av dem. I de undersökningar som gjorts för att sammanfoga olika analysdimensioner har sambanden mellan dimensionerna ofta blivit för komplexa och det därför har jag valt att hålla mig till den analysdimension som i de flesta policybaserade teorier har använts. som trots allt fortfarande kan anses vara den dimension som anses bäst kunna förklara partiets agerande ur ett policyorienterat koalitionsperspektiv (Bäck2003:14ff) Det finns inte i den litteratur som jag har undersökt någon riktigt bra undersökning där flera dimensioner analyseras samtidigt. Trots att denna dimension under de senaste decennierna har försvagats i och med fragmenteringen av partisystemet har denna dimension fortfarande det bästa överensstämmandet med empirin enligt Budge och Lavers komparativa studie av 20 potentiella analysdimensioner (se Laver och Budge 1993.503ff)

.

3.3 Rationella aktörer och institutionell påverkan

I de tidiga spelteoretiska antagandena som Riker och Axelrod ibland framförde antogs aktörerna dvs partierna verka rationellt utan särskild påverkan ifrån institutionella faktorer vilket under senare studier mer och mer har ifrågasatts. I dessa teorier utgick man ifrån spelteoretiska antaganden om partiers rationalitet. De yngre koalitionssteoretiska studierna tar allt mer hänsyn till institutionella faktors betydelse för partiers agerande (Bergman 1995:kap3), Mattila & Raunio 2001:260). Det finns dock en viss skillnad mellan olika teoretikers avvägning mellan rationalism och nyinstitutionalism. Medan vissa forskare lägger större vikt vid rationalism lägger andra betydligt större vikt vid strukturers påverkan (Strom 1991;Bergman 1995). Min mening är att flera faktorer pekar på att rationaliteten hos aktörer inte är opåverkbar men exakt var gränsen går mellan rationellt handlande och institutionell påverkan är svårt att bedöma.

Två tydliga fenomen, som bekräftade att partiernas rationalitet inte är utan påverkan, är den relativt höga frekvensen av minoritetsregeringar och överdimensionerade regeringar i olika flerpartisystem vilket i ett rent spelteoretiskt perspektiv inte kan förklaras (Jungar 2002:78 ; Strom 1990:237). Dessa två fenomen motsäger tidigare teoretiska antaganden om att koalitioner som bildas mellan partier skulle innehålla minsta möjliga antal partier som behövdes för att skapa ett majoritetsförhållande. Det pekar snarare på att det finns andra faktorer runt partierna som påverkade hur regeringsbildandet sker.

Bergman tar upp de (1995) konstitutionella reglerna. Dessa regler är gynnsamma för (positiva regler) eller hindrande uppkomsten (negativa regler) av minoritets- eller överdimensionerade regeringar. Eftersom de lagar och regler som styr kommuner kan antas vara de samma i båda kommunerna kan Bergmans teori om positiva och negativa regler, inte antas relevant i den här uppsatsen. Däremot förs en rad andra strukturer fram av andra forskare angående partiernas möjlighet och vilja ingå i en regerandekoalition. De principiella strukturerna är partistorlek (med avseende på mandatfördelning), tidigare erfarenhet av samarbete och inre stabilitet i partiet. (Austen-Smith and Banks 1988:408; Baron 1991:156; Bäck 2003:167; Warwick 1996:472). Problemet har varit för författarna att enas om vilka kriterier som ska inkluderas i analysen och hur partierna påverkas av strukturerna. Detta kan hänvisas till de empiriska skillnaderna som finns mellan olika partisystem enligt Mattila &Raunio (2001:263).

3.3.1 Partistorlek

Ett vanligt teoretiskt antagande är att det formgivande partiet till regerandekoalitionen kommer att bli det största partiet, om ett sådant finns, eftersom detta parti kan välja färre samarbetspartners (Mattila & Raunio 2001:261; Warwick 1996: 479).

När det gäller vilka partier som kommer att delta i regeringskoalitionen som stödparti råder det delade meningar hos forskarna. Enligt Warwick (1996:499) kommer dessa partier att bli så små partier som möjligt för att maximera det stora partiets inflytande över politiken. Här menar Mattila och Raunio (2001:277). Att

stödpartierna kommer att bestå av medelstora partier som kan förstärka det gemensamma inflytandet över politiken. Bäck (2003) och Martins och Stevensons (2001) undersökningar av dessa antaganden ger något olika utslag och därför kan storlek sägas vara en variabel som har olika inverkan i olika politiska system, beroende på hur det ser ut. Storlek kan i detta fall inte ensamt förklara ett partis sannolikhet att delta i en regeringskoalition. (Baron 1991:141; Hermerén 1975:201).

3.3.2 Intern stabilitet och erfarenhet av samarbete

Intern stabilitet i ett parti är en annan faktor som Bäck (2003: 167ff) lyfter fram som en viktig anledning till varför ett parti kommer att delta i regeringskoalitionen. Även Laver and Shepsle (1990:504f) menar att en inre stabilitet i partiet påverkar ett partis utsikter positivt att delta i regeringskoalitionen. Ett splittrat parti kommer att ha svårare att utgöra en trovärdig och stark koalitionspartner. Ett intressant samband mellan partiledare och partimedlemmar görs av Laver och Shepsle (ibid) som menar att partiledarens ledaregenskaper är viktiga när det gäller att skapa en inre stabilitet i partiet. Detta resonemang utvecklas dock inte i någon större utsträckning.

Ett parti kan av erfarenhet uppfattas som en god koalitionspartner vilket kan öka partiets önskvärdhet som koalitionspartner. Om ett parti i tidigare samarbeten har visat prov på att fungera väl som koalitionspartner kan detta påverka hur partiet kommer att bemötas och värderas av andra partier. Bäck (2002:180)

3.4 Fragmentering av partisystem

När man analyserar fragmenteringen i ett partisystem är ett vanligt antagande att komplexiteten i systemet ökar ju fler partier som ingår. Detta demonstreras bland annat i Laakso & Taagepera indexet (Anchar et al 2001). Ett högre värde i indexet ger en högre komplexitet förhandlingsmässigt mellan partierna. Det antal partier som ingår i ett partisystem fyller en mycket viktig funktion när det gäller att avgöra hur makten är fördelad. Utifrån detta antal kan man, om man även ser på mandatfördelningen i systemet, undersöka om makten är samlad i ett, i ett par partier eller om makten är fördelad över ett stort antal partier.

När makten är fragmenterad menar Mattson (1996:18) att partierna ställs inför ett par viktiga problem som dels kan få följder för demokratin då fler partier i systemet medför minskad beslutseffektivitet och dels kan regeringsskiftet bli mer frekventa. Följderna av ett mindre effektivt beslutsfattande kan bli att partiernas och systemets legitimitet minskar. Om en regerande koalition inte lyckas föra igenom sina förslag kan partiernas väljare tappa förtroendet för dem. Problemet med ett fragmenterat partisystem är i det här fallet inte själva fragmenteringen i sig utan den jämvikt i styrkeförhållandena mellan partierna som uppstår när dessa ska förhandla. När det inte längre finns vissa partier som är starkare än de andra kan förhandlingarna partierna emellan försvåras eftersom alla har ungefär samma inflytande. (Mattson 1996:18; Laver & Schofield 1998:113ff)

Ett annat antagande är att flera partier av de nytillkomna kan antas vara sakfrågepartier och missnöjespartier som kan leda till förvirring då de inte är klart var de står ideologiskt. I vissa fall har partiantalet i kommunerna mer än dubblrats. I kontrast till de fyra-fem partier som dominerade de kommunala partiarenorna under sjuttioalet har flera nationellt, lokalt och regionalt betonade partier tillkommit (Kfakta03; www.valmyndigheten.se). Att fler partier kommer in i systemet innebär också att det kommer in fler intresse- och policyfrågor som partierna ska ta ställning till vid koalitionsbyggandet.

Men det är inte ur alla perspektiv som tillkomsten av nya partier ses som negativa. Ur demokratiskt perspektiv menar Borgs och Rankka (1996:60ff) att de nya partierna kan ses som ett demokratiskt sundhetstecken i den mån de faktiskt visar att allmänheten inte helt har tappat tron till den representativa demokratin. Och att väljarna faktiskt engagerar sig i politiken. Samtidigt håller författarna med om att komplexitet och splittring ökar

4 Politisk bakgrund

Jag vill i det här avsnittet kortfattat att gå igenom hur partsystemet har utvecklats sedan sjuttioalet i de respektive kommunerna för att underlätta förståelsen i nästa kapitel där det insamlade materialet analyseras.

Antalet partier i Kristianstads kommun har stigit sedan sjuttioalet ifrån 5 partier till 9 medan antalet i Kävlinge har stigit från 4 till 9. Ökningen är inte något isolerat fenomen till dessa två kommuner utan motsvarar den generella utveckling som sker av partisystem i Sveriges kommuner. Detta framgår tydligt av nedanstående tabell.(Tabell 1)

Tabell 1 Antal partier i kommunerna mellan 1973 och 2001

Antal Partier i sv. kommuner år...	1973-1976	1985-1988	1998-2001
4 Partier	21	2	0
5 Partier	127	58	7
6 Partier	116	123	35
7 Partier	13	88	145
8 Partier eller fler	0	13	101
Antal kommuner	277	284	289

(Se data Erlingsson 2001:2)

Det svenska demokratiska systemet har byggts upp på invånarnas vilja att gå samman i partier för att kunna representera medborgarnas åsikter och värderingar. Under de senaste decennierna har partierna tappat allt mer av sin representativitet i takt med ett sjunkande valdeltagande och ett sviktande intresse för partierna som kanal till demokratisk påverkan. Olika demokratiska projekt och åtgärder så som stadsdelskontor och personvalsreformen har varit försök att motverka det minskande partiintresset (Montin 1998; Möller2000:153,179). Trots det så har partiantalet i flera kommuner på det hela taget dubblats sedan sjuttioalet. Representationen har splittrats i en rad olika partier som kan vara av allt från lokal, regional eller nationell art. Den uppdelning som tidigare har skett i en borgerlig- och en socialistiskdivision går inte längre lika lätt att applicera på de svenska partisystemen som länge har setts som de mest beständiga i världen. Regionala och lokala partier har tagit sig in på den kommunala arenan och utvidgat systemet. Ofta rör det sig om enfrågepartier eller missnöjespartier. Dessa partiers inflytande har under de senaste decennierna ökat i kommunfullmäktige ända fram till kommunvalet 2002 (Dagens Nyheter 2002-09-22). I det senaste valet bröts visserligen denna trend och antalet partier med regional eller lokal förankring minskade totalt i Sverige (ibid). Det är enligt forskarna svårt att svara på om detta är ett trendbrott som kommer leda utvecklingen i en annan riktning eller om det är en tillfällig tillbakagång för de lokala och regionala partierna eller en trendutveckling (ibid) . I de kommuner som jag har undersökt har det dock inte skett någon minskning av antalet partier i partisystemen.

4.1 Kristianstad

Kristianstad hade i början av sjuttioalet ett system med fem etablerade partier. Under sjuttioalet och början av åttiotalet var centerpartiet kommunens starka parti och bildade tillsammans med andra borgerliga partier majoritet i kommunen. Men sedan valet 1985 varit det parti som dominerat systemet och har till och med valet 2002 styrt kommunen i olika koalitionsformer med undantag för en mandatperiod 1991 då m var kommunens starka parti. Men s som tidigare lierade sig framför allt med v (vpk) och sedan även tillsammans med mp har under de senaste två valen inte haft den självklara majoritet tillsammans med sina stödpartier mp och v som man hade haft efter tidigare val vilket har inneburit att man efter kommunvalet 2002 valde att arbeta över blockgränderna med kd. De borgerliga partierna har tillsammans kort gästspelat som styrande koalitioner i kommunen, senast i början av nittiotalet efter valet 1991. 1988 kom miljöpartiet med i en första utvidgning av partisystemet och följdes i valet 1991 av kd (kds) som bröt sig loss i början av 1980 talet ifrån c (nationellt). Dessa två partier har sedan dess rotat sig i partisystemet och har, trots viss frånvaro i fullmäktige, sedan valen 1988 och 1991, lyckats etablera sig i det lokala partisystemet. I de senaste två valen, (1998 och 2002) har kd bibehållit sin position, om man ser till antal mandat i KF. Mp har vid ett par tillfällen befunnit sig i vågmästarposition, ibland som enda vågmästarparti och ibland tillsammans med andra småpartier som till exempel åå. (www.val.se, Kfakta 616f).

I början av nittiotalet dök även andra partier upp på den kommunala arenan. Nyd, sjp och det lokala partiet åå bidrog till en mer splittrad politisk representation. De partier som tillkom under nittiotalet representerar tre av de huvudsakliga egenskaper som karaktäriserar nya partierna. (Larsson 1994:287) Ny demokrati som inte längre existerar i Kristianstad representerade ett ökat missnöje med de traditionella partiernas politik och förvaltning det innehåll också främlingsfientliga inslag. Främlingsfientliga inslag återfinns också i sjp medan åå mer är ett ensaksparti som bildats för att värna om invånarna i orten Åhus då man inte ansåg att kommunen tillgodosåg invånarnas behov på orten. (www.val.se). Under de senare valen har allt fler partier delat på samma antal mandat vilket har lett till att partierna mandatmässigt har blivit mindre och fler partier har haft möjlighet att agera vågmästare. I de två senaste valen har bildandet av majoritet i fullmäktige påverkats av småpartiers ökade förhandlingskraft genom att de har befunnit sig i vågmästarpositioner. Inte heller har partierna varit intresserade av att samarbeta med de partier som är förknippade med främlingsfientlighet. I det senaste valet 2002, ingick s och kd i ett blocköverskridande samarbete för att skapa majoritet i KF och för att undvika att sjp fick oproportionerligt mycket inflytande. Då mandatfördelning gjorde att det saknades en tydlig majoritet mellan det borgliga blocket och det socialistiska blocket. Idén var att även c och mp skulle delta i koalitionen för att skapa en tydlig och stark majoritet. Men detta dock sprack när c tackade nej. Idag styr kd, s och mp kommunen genom minoritetsstyre. (Se Tabell 2 i avsnitt 5.1.1)

4.2 Kävlinge

I Kävlinge har partisystemet också expanderat sedan sjuttioalet och idag ingår mer än dubbelt så många partier än det gjorde 1973 i Kävlinge har man under flera år arbetet under förhållanden där det inte har funnits någon klar majoritet i KF och där det inte har gått att skapa en stark effektiv kommunledning. Men s har i flera av de koalitioner som styrt kommunen varit det starka partiet. Det finns dock en längre historia här av oklara majoriteter och av partier som hamnar i vågmästarposition än i Kristianstad detta har dock blivit mer påtagligt efter valen 1994, 1998 och 2002.(Kfakta03 art. 694-747)

Till de väletablerade partierna (s, c, fp, kd och m) har mp och v (vpk) som ett första tillskottet av nya partier gjort entré i kommunfullmäktige. De var båda små partier och har inte nämnvärt ökat mandatmässigt i KF sedan dess, utan de är fortfarande två små partier i KF. Nästan 10 år senare utökades partisystemet igen med kd (kds) som för första gången fick mandat i KF, vid valet 1991. Även kd är ett litet parti i Kävlinge och pendlar mellan 1-2 mandat. Under nittioalet har Kävlinge precis som Kristianstad känt av en utökning av partisystemet med lokala/nationella sakfrågepartier som representerar främlingsfientliga åsikter (kv och sd) men här finns också spi som inriktar sig på att ta tillvara en äldre generations intressen. Inför valet 1994 bildade Kenneth Sandberg, en före detta medlem i vänsterpartiet, ett parti med klart främlingsfientliga åsikter som kallades kommunens väl (Erlingsson 2001:9). Partiet hade stora valframgångar och fick 8 av de 45 mandaten. Valframgångarna höll dock inte i sig vid valet 1998 då partiet tappade 3 mandat och vid valet 2002 deltog inte partiet med avsikt att ge plats åt sd. På så sätt resonerade man att sd skulle kunna maximera antalet mandat i KF (www.sydsvenskan.se. 2002-10-15, Sandberg 2002-12-06)

De styrande koalitioner som har bildats fram till valet 1998 har varit blockorienterade och inte överskridit blockgränserna vilket sedan har ändrats med de oklara majoritetsförhållandena och de främlingsfientliga åsikter som gjort entré i KF.

5 Partikoalitioner och fragmentering i Kristianstad och Kävlinge kommun

5.1 Koalitionsbildning enligt Numeriska/maktbaserade teorier

Numeriska teoriers förklaringar till majoritetsbildandet har blivit mycket kritiserade för sin förenklade bild av verkligheten och för att de inte på ett tillfredställande sätt har kunnat appliceras empiriskt. Trots det har jag valt att undersöka om det finns något förklaringsvärde i de teoretiska antaganden som Riker, och Leiserson m.fl. gör. Dessa teorier bygger på ett fundament av maktorienterade partier.

5.1.1 MWC

Ett viktigt antagande i denna teori görs angående storleken på den vinnande koalitionen. Majoritetsbildningar ska enligt numeriska teorier bestå av ett så litet antal partier som möjligt, men tillräckligt många partier för att bilda majoritet. Detta kan lättast undersökas genom att analysera mandatfördelningen i respektive kommun samt att se om de partier som ingår i den vinnande majoritetskoalitionen är precis så många de behöver vara för att bilda majoritet.

Tabell 2. Mandatfördelning och majoritet i Kristianstad KF 1998-2002, 2002→

	S	V	Mp	C	Fp	M	Kd	Åå	Sjp	Maj./ Min.	Tot
Kristianstad 2002	28	4	1	4	11	12	6	1	4	35	71
Kristianstad 1998	26	5	3	4	6	15	6	2	4	36	71

(Källa: www.val.se)

I Kristianstads fall styrs kommunen idag av en koalition bestående av kd, s mp. Dessa partier har, som kan ses i ovanstående tabell, tillsammans 35 av de 71 mandaten vilket innebär att de är i minoritet. Koalitionen bekräftar alltså inte antagandet om att en koalition skulle bestå av en minsta möjlig majoritet. Däremot kan man om man går tillbaks till valet 1998 se att kommunen faktiskt styrdes av en minsta möjliga majoritetskoalition mellan s, v, mp och åå med 36 av 71 mandat.

Tabell 2. Mandatfördelning och majoritet i Kävlinge KF 1998-2002, 2002→

	S	V	Mp	C	Fp	M	Kd	Sd	SPI	KV	Maj./ Min	Tot
Kävlinge 2002	20	1	1	2	5	9	2	4	1	-	30	45
Kävlinge 1998	18	2	2	2	2	12	1	-	1	5	20	45

Källa: www.val.se

I Kävlinge så styrdes kommunen varken mandatperioden 1998-2002 eller mandatperioden efter valet 2002 av ett styre som kan definieras enligt en MWC. I det senaste valet finner vi i det här fallet att det finns för många partier i majoritet. v i Kävlinge skulle med sitt enda mandat vara överflödigt för att skapa ett majoritetsförhållande och skulle enligt Riker inte uppfylla någon funktion i koalitionen. För de andra partierna i sammanhanget, s och m, skulle detta kunna förklaras med att partierna redan har säkrat sina positioner i styrelser och nämnder och att v med sitt enda mandat inte ses som en konkurrent om makten. En annan möjlig förklaring till varför v sitter med i denna koalition är att s som i koalitionen är det dominerande partiet vill förankra sig i det socialistiska blocket då man har valt att samarbeta över blockgränserna. Både inför valjarna och v vill man visa att man har en socialistisk grund i traditionell mening, något som flera andra partier i Kävlinge menar inte stämmer (Sandberg, sd 04-12-06; Rugarn, kd 04-11-10; Almström 04-10-22). Jag har för avsikt att återkomma till detta senare i analysen vid 5.2.1. När det gäller v:s situation kan det bero på att man trots det begränsade inflytandet fann att man jämförelsevis fick mer makt i den styrande koalitionen än om man valde att gå i opposition.

Om man sedan går tillbaka till 1998 års minoritetsstyre så märker man att det kan finnas en annan anledning till 2002 års samarbete mellan s, v och m. Redan under denna mandatperiod styrde s och v tillsammans men hade samtidigt ett tätt samarbete med M som enligt Pia Almström (m) (04-10-22) var ett sätt att hindra det främlingsfientliga kv att avgöra frågor i KF. Vilket ytterligare belyser en möjlighet nämligen att erfarenheten av samarbete mellan de tre partierna positivt har påverkat partiernas beslut till en mer officiell samverkan under mandatperioden 2002-2006.

Även om det är möjligt partierna agerade maktintresserat går det inte att använda MWC som förklaringsvariable till hur koalitioner mellan partier bildas när tre av fyra koalitionsbildningar inte uppfyller kraven för en sådan.

Leiserson vidareutvecklade antagandet om MWC där han antog att om det fanns mer än ett koalitionsalternativ skulle den koalition med minst antal partier, bli det vinnande alternativet. Då partierna kommer att ha lättare att komma överens. Detta antagande verkar vid en första anblick stämma bättre in på de båda kommunerna. Om man tittar på de koalitionsalternativ som fanns efter valet 2002 finner vi att det från början i de båda kommunerna fanns två huvudsakliga alternativ, ett borgerligt och ett socialistiskt (Rugarn kd 04-11-10; Anefur 04-10-19).

I Kävlinge diskuterades en allians mellan c, fp, m, kd och mp som tillsammans skulle få 19 av 45 mandat. Ett stort problem för alliansen var att sd satt på fyra mycket viktiga mandat som skulle ge den borgerliga alliansen majoritet. sd vars politik innehåller främlingsfientliga inslag var inte önskvärt i ett samarbete. Enligt uppgifter ifrån de partier i Kävlinge som jag har intervjuat går meningarna isär om anledningen till att diskussionerna sedan bröt samman i det borgerliga blocket. Almström (m)(04-10-22) menar att det fanns en vilja hos de andra borgerliga partierna att samarbeta med sd för att få makten, medan de partier som blev kvar när m bytte sida och valde att samarbeta med s, menar att det inte alls förhåller sig på det viset (Rugarn, kd 04-11-10). Enligt sd har inte heller de övriga borgerliga

partierna föreslagit något samarbete med dem (Sandberg, sd 04-12-06). Alliansen av fem partier fick ge vika för en koalition med tre partier, s, v och m.

Kristianstad befann sig i en liknande situation efter kommunvalet 2002. Mandatfördelningen gav den borgerliga gruppen med m, fp, c, kd och åå 34 av de 71 mandaten och den socialistiska gruppen med s, v och mp fick 33. Precis som i Kävlinge befann sig sjp mellan de två lägren. Detta parti användes även i detta fall som en legitimering av en blocköverskridande allians. Den fempartikoalition som avtalats mellan m, fp, c, kd och åå sprack trots sitt övertag mandatmässigt och kom att ge plats för en koalition bestående av tre partier; kd, s och mp.

5.1.2 Makt som motivation

När det gäller det första av de teoretiska antaganden som görs i numeriska teorier finns det inget som talar för att MWC förklarar hur partikoalitioner för att skapa ett kommunalt styre bildas. I alla fall inte när man undersöker de två partisystemen i Kävlinge och Kristianstad. Vidare skulle Leisersons teori om minsta antal partier för att komma överens möjligen kunna stämma då det visar sig att det faktiskt är de koalitioner med färre antal partier har vunnit över koalitioner med fler antal partier men det finns i det material jag har undersökt också andra möjliga förklaringar till detta. Vad gäller det maktintresse som anses driva partierna går det inte med hänsyn till de intervjuade politikernas svar och deras partiernas agerande att helt utesluta att det finns ett maktintresse. Särskilt då det förekommer samarbeten mellan partier som ideologiskt inte står nära varandra som är fallet i Kristianstad mellan kd, mp och s samt i Kävlinge mellan s, v och m. Förklaringarna som ges till dessa samarbeten både tyder på, och tillbakavisar att partier primärt eftersträvar att skaffa sig en så mycket makt som möjligt.

Det som tillbakavisar att det finns ett generellt maktintresse urskiljs lättast om man jämför handling med tanke. Det finns indikationer på att m och s i Kävlinge faktiskt ligger närmare varandra policymässigt än vad som här kan förväntas.

”...ett famöst uttalande av en moderat i vår kommun som sa att ”vi kan inte tänka oss en bättre moderat ordförande i KS än den socialdemokratiska Roland Palmqvist” och detta sagt av en av de starkaste moderata politikerna som sitter i KS och i KF. Det speglar mycket av den moderata inställningen till S politiken... Så länge S är moderat är M nöjt” (Rugarn, kd 04-11-10)

”...vi känner varandra vi vet var vi står och vad vi är överens om och vad vi inte är överens om. Sen kan man väl säga det att våra socialdemokrater i den här kommunen står nog rätt så långt till höger” (Almström, m 04-10-22)

En policymässig närhet hos de båda partierna skulle kunna ge en förklaring till att de väljer att samarbeta vilket pekar på att samarbetet inte bygger på maktintressen. v:s samverkan i den vinnande koalitionen behöver inte betyda att den linje som den regerande koalitionen för, kompromissas i någon större utsträckning då v endast har 1 mandat och lätt kan röstas ner av s och m. De två sist nämnda partierna sitter tillsammans i presidierna i samtliga nämnder där v endast har reservplatser. (Almström, m 04-10-22)

En annan möjlighet är att det i både Kristianstad och Kävlinge kommun har varit av större vikt för partierna att skapa ett kommunalt styre där man minimerar risken att partier som sjp och sd blir vågmästare. Dessa två främlingsfientliga partier skulle få oproportionerligt mycket makt då det står och väger mellan de borgerliga och socialdemokratiska blocken. Motiveringen i det här fallet till samarbetet blir alltså att ge kommunen en stark majoritet utan vågmästare. Något som jag tänker återkomma till i stycke 5.3.

”...i det borgerliga samarbetet vi är ju ändå 20 mandat och sossarna 21 det skiljer ju inte så mycket. Varför inte nominera egna kandidater till alla ordförande poster och sen ser vi vad som händer. Och då skulle man få se var SD röstar och då hade vi kunnat hamna i den situationen att vi hade haft ordförandeskap i olika läger med olika politiska mål och då skulle det bli en lite konstig situation där man kanske skulle sitta med i en nämnd och kanske vara intresserad av det men det fanns inget helhetsansvar överhuvudtaget. Dessutom hade SD fått avgöra vem som skulle sitta var.” (Almström, m 04-10-22)

”Så Sjöbopartiet bestämde allt. De hade all makt, teoretiskt, och S ville inte lägga fram förslag då de röstades ner. Det blev stiltje och vi hade en svår ekonomisk situation. Då såg vi en budgetförhandling där Sjöbopartiet ena gången skulle rösta S och andra gånger i andra hjärtefrågor skulle rösta med de borgerliga och sen hoppa så. Den enda effekten av det skulle bli att budgeten skulle bli mycket dyrare än nödvändigt. Det tror jag att många av de andra borgerliga inser fast de inte håller med om det...” (Anefur, kd 04-10-19)

Det som däremot talar för att det finns ett maktintresse hos partierna är framför allt att politikerna själva anser att partier faktiskt agerar utifrån en önskan att maximera sitt inflytande. Flera av de tillfrågade påpekar att man eftersträvar makten i betydelsefulla nämnderna och styrelserna så som KS och BUN m.fl. Men det är inte endast i politikernas åsikter som man finner bekräftelse på att partier är maktorienterade. I Kristianstad tog sjp, som i grunden säger sig vara ett borgerligt parti, avstånd ifrån den borgerliga koalitionen och valde att stödja s inför valet av KS-ordförande då de inte erbjöds några platser i styrelser och nämnder av det borgerliga blocket. I tre voteringar fälldes sedan sjp det borgerliga förslaget av KS-ordförande (Sten Hermansson, Fp) i förmån för det Socialdemokratiska förslaget (Bo Kristiansson). Makten kan i detta fall anses vara av större vikt än den ideologiska övertygelsen. Besvikelsen över att lämnas utanför maktpositionerna resulterade i trotsighet.

”Vi behandlas som den fattiga släktingen ifrån landet av de borgerliga” (Johnsson, sjp 04-10-06)

Att det skulle kunna finnas maktmotiv som driver partierna uttrycks klarast i intervjun med kd:s Mikael Anefur (Kristianstad) som trots sin försäkran om att det egna partiet samarbetat med s för att skapa en stabil politisk majoritet i kommunen uttryckte följande:

”Nej men poängen för alla politiker som går till val det är att man vill ha makt och den som säger något annat ljuger. Jag tror inte på att man går till val av ren ideologisk övertygelse.” (Anefur, kd 04-10-19)

Det är svårt att se till vilken grad som partier skulle vara maktintresserade. Vad det snarare går att urskilja är att makt kan vara en, ibland många olika faktorer som motiverar partier att handla på ett särskilt sätt men att det också kan finnas andra

anledningar till ett partis agerande. Som jag visat ovan finns det luckor i maktteorin som inte fullständigt förklarar partiets agerande. Bäcks antagande om samexisterande motiv kan därför ses som rimligt.

5.2 Koalitionsbildning enligt Policybaserade teorier

Policybaserade teorier är idag mer förekommande när det gäller att förklara partikoalitioner på nationell nivå. Jag ska nu undersöka hur väl några av de teoretiska resonemangen fungerar när de används för att analysera koalitionsbildning i Kristianstad och Kävlinge.

5.2.1 Vänster-Högerdimensionen

Idag är de flesta koalitionssteoretiker överens om att politiskt innehåll har större betydelse för vilka partier som kommer att gå i allians än att partierna är maktinspirerade. Vanligtvis utgår man ifrån en politisk vänster-högerdimension där man placerar in partierna efter deras ideologiska övertygelse. Här uppstår genast ett problem när man ska analysera den kommunala nivån då den kommunalpolitiska arenan inte längre består av partier som lätt låter sig inordnas i ett sådant system vilket lättare kan appliceras på det nationella partisystemet. Sakfrågepartier och missnöjespartier inriktar sig ofta på en eller ett fåtal frågor så att de i vissa frågor hamnar till vänster och i andra frågor hamnar till höger.

I Kristianstad är åå ett exempel på sådant parti som vid valet 1998 samarbetade med s, v och mp men vid det senaste valet stället valde att samarbeta med de borgerliga. Dessa små partier placeras ofta in på en höger-vänsterskala av de traditionella partierna men håller inte alltid med dem om var de ska placeras in. I åå:s fall anser man sig inte kunna placeras in på en ideologisk skala (Erlingsson 2001:5) Medan andra partier i Kristianstad hävdar att de snarare för en borgerlig politik än en socialdemokratisk.

”Åhuspartiet är klart ett borgerligt parti fast hela förra mandatperioden ville säga att de var neutrala. De ingick i en så kallad swampgrupp det har du kanske hört och det finns klart en och annan gammal socialdemokrat medan gruppledaren är klart borgerlig” (Kärstrand, fp 04-10-29)

”Jag upplever Åhuspartiet som ett klart borgerligt parti. När de går över till S är det enbart för att de har ett mål de vill förverkliga” (Petterson, v 04-11-03)

Att det finns en intern ideologisk otydlighet styrks också av att övriga partier har svårt att placera dem på en ideologisk skala. I Kävlinge har man liknande erfarenheter där man i istället har svårt att placera in de nya partierna på en vänster-högerskala. Citatet nedan härrör frågan om nya partiers intåg i partisystemet.

”Små partier. Det är ju svårt att veta var de står och då svårt att veta vad de röstar i frågor. Det gör dem ju lite intressanta. De är svåra att placera in på en traditionell höger-vänsterskala. De är lite som Mp man vet inte riktigt vilken riktning de kommer att ta i frågor” (Gullberg, v 04-11-19)

Ett annat problem som tycks uppstå på kommunal nivå är att det inte alltid verkar som om de traditionella partierna befinner sig på den plats i dimensionen som de tidigare placerats på. Kävlingekommuns partisystem är ett bra exempel på ett partisystem som vid närmare insyn inte motsvarar en traditionell indelning på en höger-vänsterskala av de stora partierna. Till exempel uppfattar sig där kd, fp med

fler placerade mer till vänster i flera viktiga frågor rörande skola, vård och skatter än vad s gör. Detta styrks även av m som anser sig kunna jobba med s just för att de för en mer liberal politik.

”...s och m är nog rörande överens när det gäller skola omsorg... de vill behålla den låga skatten och deras argument är ju att det kommer massa människor och företag som etablerar sig och det är ju inte riktigt sant. Vi blir inte så många fler så fort som de tycker, varken individer eller företag. I ett läge där man har en låg skatt sparar man ganska kraftigt på kultur och skola och socialnämnden fick spara väldigt mycket samtidigt lägger man 2 miljoner på golf i Barsebäck.” (Gullberg, v 04-11-19)

”s står inte enligt vår mening för en s-politik utan för en moderat politik och jag kan räkna upp en massa frågor där s för en moderat politik” (Rugarn, kd 04-11-10)

För att kunna analysera utifrån en höger-vänsterskalan anser jag att det är oerhört viktigt att granska varje parti i det kommunala partisystemet oberoende av hur samma partier agerar i andra kommuner. Detta är i syfte att etablera en vänster-högerskala för varje kommun. Om man bara ser åt de nya partierna och försöka klassificera in dem på en ideologisk skala utan att undersöka de traditionella partiernas positioner först, blir skalan ganska missvisande. Den traditionella blockindelningen i partisystemen skulle troligen inte skadas av en uppdatering.

5.2.2 MCW

I flera policybaserade teorier antas att partier går i koalition med andra partier om de kan avstå från eller förändra så lite som möjligt av det egna politiska innehållet. Axelrod (1970) menar att partier som samarbetar i koalitioner kommer att befinna sig nära i en eller flera policydimensioner.

Av de intervjuades svar, både i Kristianstad och Kävlinge, framkommer det att det finns en policyaspekt som väger tyngre än de andra när det kommer till koalitionsbildning mellan partier. Ingen av de intervjuade partirepresentanterna (med undantaget för sjp och sd) ansåg sig kunna samarbeta med ett främlingsfientligt parti för att kunna bilda majoritet i kommunen. Detta stödjer teorin att partier av ideologiska/policymässiga skäl samarbetar eller avstår från samarbete med andra partier. Detta bekräftas också av partiernas agerande för att bilda majoritet i de respektive kommunerna. Både sjp och sd nekar till att ha blivit inbjudna till samtal, eller fått positiva svar på sina egna inbjudningar till samtal av både det borgerliga och det socialistiska blocket (Sandberg, sd 04-12-06, Andersson 04-10-06, Kävlinge Nya 2002-06-05). Partiernas inställning till invandring och flyktingpolitik har på så vis blivit en avgörande politisk fråga när det gäller samarbete med andra partier. Vikten av vilken policy partierna har i denna fråga verkar väga tyngre än andra ideologiska frågor.

”Ja det var ett av våra vallöften och det kände vi att vi var tvungna att leva upp till annars hade vi överhuvudtaget inte varit trovärdiga inför våra väljare”. (Almström, m 04-11-22, Om utestängandet av ett främlingsfientligt parti var viktigare än att komma till makten)

Om man istället bortser ifrån de främlingsfientliga partiernas exkludering i koalitionsbildandet, går det initialt att urskilja en ganska klar traditionell

blockindelning när koalitionsförhandlingarna startade vilket tyder på att partierna faktiskt försökte att skapa en situation där man skulle samarbeta inom grupper med liknande politisk grundsyn som det egna partiet. Viljan att i så lång utsträckning som möjligt kunna behålla den egna politiken verkar vara genomgående. Både i Kristianstad och Kävlinge fördes tydligt blockorienterade förhandlingar mellan å ena sidan de borgerliga partierna och å andra sidan mellan partier på den socialistiska sidan före det att s, mp och kd i Kristianstad samt s, v och m i Kävlinge gick samman i koalition. Man får inte heller glömma att flertalet partier valde att fortsätta sitt samarbete inom blockindelningarna.

Men det finns också egenskaper hos det kommunala styrelseskicket som talar emot att koalitioner alltid bildas på ideologiska eller policymässiga grunder. Ett flertal av de intervjuade menar att det finns skillnader mellan den ideologiska naturen av beslutsfattandet på statlig nivå jämfört med beslutsfattande på kommunala nivå. På kommunal nivå menar man att även om den ideologiska övertygelsen är viktig för partiet rör beslutsfattandet till största del praktiska ärenden där de ideologiska skillnaderna inte spelar någon större roll.

”...om man ser på det arbete som sker i kommunen under mandatperioden är kanske 90 % av alla ärenden sådant som man är överens om och resten är de hjärtefrågor som partiet har och dessa varierar över tid” (Arhag, m 04-10-26)

” Kanske är det så att ideologi spelar större roll på nationell nivå än på den kommunala. Mycket av den kommunala politiken är praktiska beslut om vi ska utsmycka torget eller inte eller ska vi fixa bostäder till en viss grupp människor. Det har ju knappast med ideologi att göra” (Pettersson, v 04-11-03)

”I det mesta handlar det om sakfrågor men i ett par viktiga frågor så har vi olika uppfattning med de andra borgerliga partierna där vi gick isär. Bland annat i skattefrågan, där de ville höja skatterna medan vi inte ville det. Och för oss är det en av kärnfrågorna” (Almström, m 04-10-22)

Ideologiskt skulle det därför underlätta för partier i de olika blocken att gå i koalition över blockgränserna och föra en gemensam linje på de områden där det handlar om vardaglig förvaltning och utanför denna ram samtidigt kunna föra sin egen politik i de frågor där de är ideologiskt och policymässigt olika. Även om detta underlättar för partierna att samarbeta måste de ändå hitta en gemensam plattform som de kan legitimera inför sina väljare utan att förlora sin trovärdighet.

Även om det tidigare nämnts att en anledning till att m och s i Kävlinge valde att samarbeta för att s i sin realpolitik är nyliberala förklarar det inte varför v och m valde att gå in i samma koalition. Från m:s sida skulle detta kunna bero på att v endast har ett mandat och reservposter i nämnder och styrelser. Därför utgör de inte heller något direkt hot mot m:s och s:s makt då de inte har något direkt inflytande över den inriktning politiken kommer att få. Om man istället ser det ur v:s perspektiv går det inte att hitta en liknande förklaring. Gullberg menar att det egentligen inte finns en solid socialistisk grund i s i Kävlinge och med m har v väldigt lite gemensamt (Gullberg, v 04-11-19). Trots det väljer v att gå in i ett samarbete med s och m. Detta skulle kunna vara direkt skadligt för v eftersom den egna politiken inte får genomslag och man riskerar att förlora väljarnas stöd. v menar att det handlade om att skapa ett effektivt, starkt kommunestyre samtidigt

som man visade sitt avståndstagande ifrån sd. Detta argument tycks mig lite vagt då det faktiskt hade gått att skapa ett starkt kommunstyre utan v då s och m redan var i ganska stark majoritet med 29/45 mandat. Även om invandrar- och flyktingpolitiken vägde tungt för v var deras samarbete med s och m inte nödvändigt för att stänga ute sd ifrån beslutsfattande. Snarare kan det ses som att invandrapolitiken i det här fallet utgjort en möjlighet för partiet att legitimera samarbetet med s och m. Policy närhet har i så fall inte varit motivet i sig utan snarare utgjort en väg till makten. Policynärhet har möjliggjort ett samarbete men det har inte varit motivet till samarbetet. Med detta i åtanke skulle man kunna hävda att policynärhet inte alltid är motiv utan även kan vara ett sätt för partier att uppnå andra mål.

5.3 Andra samverkansfaktorer och motivationer

Eftersom de slutliga kommunstyrena bildades som varken kan förklaras helt utifrån ett policyorienterat eller maktorienterat koalitionsteoretiskt perspektiv kan man förutsätta att det fanns andra påverkande faktorer och motiv som drev de koalitionspartier som slutligen fick styra kommunerna.

5.3.1 Partistorlek

När det gäller partiets storlek verkar det stämma att det största partiet blir formgivande. S är i båda kommunerna det största partiet och har deltagit i styrande koalition både efter valet 1998 och valet 2002 i både Kävlinge och Kristianstad kommun (Tabell 2, Tabell 3 i avsnitt 5.1.1). Däremot finner jag inget stöd, i koalitionsbildandet i Kävlinge och Kristianstad för att storlek kan ses som annat än en bidragande förklaringsfaktor när det handlar om vilka partier som troligast kommer att bli stödpartier. Denna variabel i alla fall inte utan hänsyn till att storlek existerar i samband med policymässiga motiv (om sådan kan urskönjas i partiet), vilken maktfördelning som kommer att råda inom koalitionen, vilka egenskaper individer har i partiet och om man kan känna tillit till dem etc. De partier som samarbetade med s har som redan utretts haft andra egenskaper som har påverkat deras deltagande i koalitionssamarbetet.

5.3.2 Erfarenhet och personkemi

En annan viktig anledning som framkommer i intervjuerna till varför man ansåg sig kunna samarbeta över blockgränserna var att man under föregående mandatperiod skaffat sig erfarenhet av varandras sätt att arbeta (Almström, m 04-10-22; Pheresson, s 04-11-08). Erfarenhet kan i det här fallet både vara av personlig karaktär och av kollektiv karaktär. Med erfarenheten kommer också tilliten till potentiella koalitionspartier.

”...vi kan väl utan att tveka säga att hade inte Helen och jag fungerat på det personliga planet hade det aldrig gått att genomföra. Så enkelt är det! Ta vilken arbetsplats som helst. vissa människor funkar du med”(Anefur, kd 04-10-19 om samarbete med Helen Fritzon, s)

”Helen och Mikael samarbetade ju redan innan och visste att de kunde arbeta ihop” (Skoog, s 04-10-14)

En av de faktorer som kommer upp i nästan alla intervjuerna är vikten av att personkemin stämmer med politikerna andra partier vid koalitionsbildandet. Man menar att det är betydligt svårare att samarbeta med partier där man inte kommer överens med politikerna. Vad som inte framkommer i undersökningen är om personkemin är så pass viktig att man på grund av den väljer att ingå i ett samarbete eller avstår ifrån att samarbeta med ett annat parti. De flesta teorier tar hänsyn endast till partiet som aktör, men med tanke på att personkemin verkar vara av så pass stor vikt för partierna torde det vara intressant att dela upp partierna i individer och utgå ifrån den enskilde politikern som aktör.

5.3.3 Intern stabilitet

I Kristianstad fanns ett tydligt exempel på ett parti som befann sig i en ostabil situation efter valet. m hade genom ”Ewe-skandalen”, och en del avhopp av andra toppolitiker i partiet hamnat i en mycket omvälvande situation med stora förändringar i den lokala partiorganisationen berättar både Kärstrand (fp, 04-10-29) och Anefur (kd, 04-10-19) är vi talar om händelseutvecklingen under hösten 2002 och våren 2003. Trots det verkar detta inte ha påverkat deras situation som koalitionspartner eftersom de övriga partierna valde att fortsätta samarbetet med m. i Kävlinge finns det inget tydligt exempel men Phersson (s, 04-11-08) menar att trots att stabilitet i partiet är viktigt är man van vid att det stormar inom olika partier med jämna mellanrum. Därför kan det i tänkas att den interna stabiliteten inte är så pass viktig som den teoretiskt anses vara av Bäck (2003: 167ff) och Laver och Shepsle (1990:504f)

5.3.4 Effektivitet

Motivet att bilda regering för att skapa ett effektivt styre är inget som teoretiskt har preciseras, utan är något som framkom i de intervjuer som jag genomförde.

”...det handlade först och främst om att det inte skulle ta månader att tillsätta nämndsordföranden...men samtidigt så var frågan om rasism det man kunde ena sig om annars hade inte vi kunnat arbeta med två sådana partier” (Gullberg, v 04-11-19 om varför de samarbetade med s och m)

I Kristianstad var situationen liknande där kd, s och mp samarbetar. Här såg partierna också det nödvändiga i att skapa ett effektivt kommunstyre där sju inte fick vågmästarroll (Skoog, s 04-10-14; Anefur, kd 04-10-19).. Effektiviteten verkar vara önskvärd även om partierna betonar att den inte får väga tyngre än de demokratiska värderingarna. Som diskuterades i teoriavsnittet ”fragmentering av

partisystemet” kan låg effektivitet i koalitioner föra med sig att legitimiteten i partisystemet försvagas (Mattson 1996:17ff). En möjlig förklaring kan alltså vara att partierna söker en effektiv lösning för att kunna utveckla kommunen. Och jag vill då hänvisa till vad som framkom i tidigare avsnitt om kommunpolitikens sakpolitiska karaktär, i avsnitt 5.2.2.

Det verkar som om Bäck (2003) är inne på rätt spår när hon menar att det finns ett dynamiskt samband mellan olika motivationer att gå samman i koalitioner hos partier. Dessa motivationer verkar alltså förekomma i olika samansättningar hos olika partier.

5.4 Det fragmenterat partisystems innebörd

Rent teoretiskt antas fragmenteringen av partisystemet påverka koalitionsbildandet och förhandlingar i KF genom att komplexiteten i förhandlingar mellan partier ökar ju fler partier det finns (Sartori 1976:kap1 Mattson 1996:17f). Möjligheten att skapa en stark majoritet minskar då fler partier ska dela på makten (Pierre1994:108ff). Om mandatfördelningen är jämn är det också svårare att etablera en stark majoritet som kan styra kommunen under mandatperioden och chansen att bilda egen majoritet minskar med varje parti som tillkommer.

Att komplexiteten ökar håller de allra flesta politiker med om. Efter kommunvalet 2002 i Kristianstad var mandatfördelningen jämn mellan blocken vilket lämnade partierna liten möjlighet att under traditionella samarbetsformer bilda koalitioner då sjp satt på de avgörande mandat. I Kävlinge fanns det inte heller någon klar majoritet då sd satt på de avgörande mandat. Både sd och sjp verkade i den mening splittrande då partierna driver traditionella partier att överge blocktänkande vilket både kan ha negativa och positiva aspekter enligt de intervjuade.

Att det är ett sundhetstecken då fler partier kommer in i KF är troligt då det visar på att partipolitiken inte helt har förkastats av allmänheten (Borgs och Rankka 1996). Det innebär också en utmaning för de traditionella partierna att anpassa sig och aktivt förändras för att bättre representera sina väljares intressen och åsikter.

”Jag tror att fler partier kan vara nyttigt för kommunalpolitiken. Tidigare har de stora partierna kunnat köra sin politik utan att behöva ta hänsyn eller lyssna till andra om använder den nya situationen på rätt sätt kan den vara nyttig för de stora partierna då de tvingas till samarbete. Jag tror att de stora partierna efter hand blir mer ödmjuka.” (Pettersson, v 04-11-03)

Där finns också en demokratisk baksida med ett system med fler partier och blocköverskridande samarbeten. När partier som anses vara av olika ideologiska bakgrunder tillsammans styr kommunen kan det upplevas av väljarna som mycket förvirrande.

”Alltså jag tycker inte och det beror inte på att jag tillhör ett större parti, demokratins spelregler hyllar jag verkligen, men som jag säger det är stora partier som inte har lyckats

när det bildas sådana här partier. Och jag tycker inte det är positivt! För när vi ser till exempel när man går till val och det bildas koalitioner till höger och vänster så hör jag folk som säger att det inte är någon ide att rösta för det blir ändå inget vänster block eller ett höger block” (Kärstrand, fp 04-10-2)

Detta kan påverka helhetsintrycket av den representativa demokratin i Sverige negativt. Fragmenteringen kan också föra med sig att beslutsfattandet i kommunen blir mindre effektivt och partier som sjp och sd får splittrande effekter på koalitionsbildandet vilket i de båda kommunerna verkar vara en rimlig förklaring.(Mattson1996:18ff)

När kd lämnade den borgerliga oppositionen i Kristianstad uppfattades det som ett svek och samma sak kan sägas om m:s beslut i Kävlinge att öppet gå in i ett samarbete med s. Både kd i Kävlinge och fp i Kristianstad uttryckte sin besvikelse och ifrågasatte det val som Kd respektive m gjorde. En splittring uppstod i det borgerliga blocket. Det finns en osäkerhet i hur djupt den här splittringen går och om den kommer att få konsekvenser vid nästa val (Kärstrand 04-10-29; Rugarn 04-11-10) .Om beslutsprocessen har blivit långsammare eller ej är svårt att svara på utifrån de svar jag har fått på mina intervjuer, flera hade svårt att göra den bedömningen men om man förutsätter att ju krångligare en process är ju längre tid tar den skulle man kunna anta att beslutsprocessen efter detta val har blivit krångligare. Ett tecken på detta är det motiv som kd i Kristianstad tidigare lämnade till varför man byte sida, där man poängterade att man sökte en högre effektivitet i beslutsfattandet (Anefur, kd 04-10-19) vilket även hävdades i Kävlinge från v (Gullberg, v 04-11-19)

Enligt de intervjuer som jag ha genomfört finns det delade meningar om hur nya partier påverkar koalitionsbildandet. Flera politiker ansåg att det blir mer komplicerat att förhandla fram överenskommelser och fatta beslut ju fler partier det finns än vad det fanns positiva fördelar. På det hela taget ser det ut som om karaktärsförändringen som sker i partisystemet i alla fall på kort sikt ställer till mycket mer oreda än vad de demokratiska fördelarna kompenserar.

6 Slutsatser

Den här uppsatsen ämnade undersöka, dels fragmenteringens påverkan på partierna i samband med majoritetsbildandet, dels vad som motiverade partier att ingå koalition för att bilda majoritet tillsammans och hur man kan förklara detta med de existerande koalitioner teorier som finns. Den empiri jag har anpassat dessa teorier till bygger på för få undersökningsobjekt för att något säkert resultat ska kunna fastställas, mer undersökningsobjekt behövs för att mina slutsatser ska få någon verklig tyngd.

För att först iaktta de motiv som partier kan ha märker vi att maktorienterade teories förklaringar till partiets agerande inte på ett särskilt tillfredsställande sätt på egenhand förklarar varför partier samarbetar. Att partier därför huvudsakligen skall ses som maktintresserade verkar därför inte stämma. Visserligen uppger partier att de anser att de tycker sig se att partier handlar med makt som motivation men när man tittar på det verkliga händelseförloppet finns det flera partialallianser som inte kan förklaras med att partier skulle prioritera makt framför andra intressen. Min slutsats i det här fallet är att de maktorienterade teorierna är otillräckliga när det gäller att förklara de faktiska koalitionsbyggandet för att skapa majoritet så väl i Kristianstad som i Kävlinge. Trots det går det inte helt att utesluta att vissa partier har maktintressen och handlar för att maximera sin makt gentemot de övriga partierna. Detta existerar som ett av många intressen hos partierna. För att reda ut sambandet mellan de olika intressena är det viktigt att empiriskt undersöka sambandet mellan maktintresse och de andra existerande intressena för att avgöra vilken tyngd som maktmotivet har haft för partiets agerande. Dynamiken kan variera från fall till fall beroende på yttre faktorer påverkan på partiets situation.

När det gäller motivet att välja koalitionspartners efter politiskt innehåll. Finns det ett något starkare samband än i de maktorienterade teorierna men inte heller dessa teorier kan ge en fullständig förklaring till partiernas agerande. Partierna ger ofta sken av att handla i enighet med sin ideologiska övertygelse. Men om man skrapar på ytan finns det även här avvikelser som inte låter sig förklaras ideologiskt. Detta styrks också av de småpartier som har tillkommit och som inte går att placera in på den vänster-högerskala som är den dominerande analysdimensionen för de policyorienterade teorierna. De nya s.k. ensakpartierna eller missnöjespartierna faller utanför denna ram som policyorienterade teorier ofta baseras på.

Andra viktiga motiv som framför allt tas upp av politikerna är att man har erfarenhet av varandra, strävar efter en effektiv kommunledning och finner att personkemin fungerar politiker emellan. De motiv är precis som de övriga inte ensamt förklara varför partier samarbetar men det skulle nog inte skada att ta med i beräkningen när man undersöker koalitionsbildning i kommunerna. Kort sagt skulle en integrerad teori med hänsyn till att det finns dynamiska samband mellan de olika motiven mellan partierna vara behövlig. Min mening är att varje partis agerande beror på dess egen situation i partisystemet. Motiven verkar också variera

från partigrupp till partigrupp från samma parti vilket indikerar att individerna influerar politiken olika i varje kommun. Två av de motiv som jag tog upp finns inte med i den teoretiska ram som jag har byggt uppsatsen på utan framkom som ett resultat av de genomförda intervjuerna. Något som skulle vara intressant att studera närmare. Vidare har jag undersökt de påverkande faktorer som är mest frekventa i de teorier jag har använt mig av. Dessa känns dock för få och för lösryckta ur ett större sammanhang för att ge en bra förklaring till koalitionsbildning på kommunal nivå. På de hela taget märks det att det saknas en enhetlig teori.

Till slut har jag undersökt hur vilken påverkan som fragmenteringen när man ska bilda koalitioner i KF. Svaren jag har fått har pekat i två olika håll där det finns vissa demokratiska fördelar med att det tillkommer nya partier samtidigt som det finns en rad negativa effekter. När man närmare granskar fragmenteringen av partisystemet tycks de negativa effekterna väga över och demokratin förlorar mer än den vinner på att partierna blir flera. Det man vinner i engagemang förlorar man i splittring i systemet, långsammare beslutsprocess samt en mer oklar ideologisk identitet hos partierna vilket i sin tur kan skapa förvirring hos väljarkåren.

Referenser

- Anchar, D et al (2001) "Vägar förbi och igenom partier" Stockholm, SNS Förlag
- Austen-Smith, D. och Banks, J. (1988) "Elections, Coalitions and Legislative Outcomes". American Political Science Review, Vol. 89: 405-422
- Axelrod Robert (1970) "Conflict of interest". Chicago. Markham Publishing Company
- Barrling- Hermansson, K. (2004) "Partikulturer" Uppsala. Elanders Gotlab
- Baron, D. P. (1991) "A Spatial Bargaining Theory of Government Formation in Parliamentary Systems". The American Political Science Review, Vol. 85:137-164
- Baron, D.P. (1993) "Government Formation and Endogenous Parties". The American Political Science Review, Vol. 87:34-47
- Bergman, T. (1995) "Constitutional Rules and Party Goals in Coalition Formation – An Analysis of Winning Minority Governments in Sweden". Umeå. Umeå University Printing Office
- Borgs, M., Rankka M(1996) "Politikens entreprenörer" Stockholm. Timbro
- Budge, I och Laver, M.(1998) "The policy Basis of Government Coalitions: A comparative Investigation". British Journal of Political Science, Vol. 23:499-519
- Bäck, H. (2003) "Explaining Coalitions – Evidence and Lessons From Studying Coalition Formation in Swedish Local Government". Uppsala. Statsvetenskapliga Föreningen i Uppsala
- De Swaan, A. (1973) "Coalition Theories and Cabinet Formations". Amsterdam.Elsevier Scientific Publishing Company.
- Erlingsson Ö, G. (2001) "Spelar representation av nya, lokala partier någon roll – i så fall vilken?" Lund. Statsvetenskapliga Institutionen, Lunds universitet
- Esaiasson, P. et. al. (2003) "Metodpraktikan-Konsten att studera samhälle,individ och marknad" 2nd ed. Stockolm. Elanders Gotlab
- Gilljam, Mikael & Hermansson, Jörgen, red. (2003)Demokratins mekanismer. Malmö. Liber

- Hermerén, H. (1975) "Regeringsbildningen i flerpartisystem". Lund. Studentlitteratur.
- Holme och Solvang
- Jungar A-C. (2002) "A Case of Surplus Majority Government: The Finnish Rainbow Coalition". *Scandinavian Political Studies*, Vol. 25:57-89
- Larsson, T (1994) "Det svenska statskicket" Lund. Studentlitteratur
- Laver, M , Budge I (1993) "The policy basis of Government Coalitions: A comparative Investigation, *British Journal of Political Science*, Vol. 23:499-519
- Laver, M., Rallings, C., Thrasher, M. (1998) "Coalition Theory and Local Government: Coalition Payoffs in Britain". *British Journal of Political Science*, Vol.17: 501-509
- Laver, M. och Shepsle, K. A. (1990) "Government Coalitions and Intraparty Politics". *British Journal of Political Science*, Vol 20:489-507
- Laver, M & Schofield, N. (1998) "Multiparty government : The politics of coalition in Europe" University of Michigan Press
- Mair, P (1998) "Partysystem change-Approaches and interpretations" Oxford. Oxford University Press
- Martin, L. W. och Stevenson, R. T. (2001) "Government Formation in Parliamentary Democracies". *American Journal of Political Science* Vol. 45:33-50
- Mattila, M., Raunio, T. (2002) "Government Formation in the Nordic Countries: The Electoral Connection". *Scandinavian Political Studies*, Vol. 25:259-278
- Mattson, I (1996) "Förhandlingsparlamentarism- En jämförande studie av riksdagen och folketing" Lund. Studentlitteratur
- Montin, Stig (1998) "Lokala demokratiexperiment." SOU 1998:155. Stockholm. Fakta Info Direkt
- Möller, Tommy (2000) "Politikens meningslöshet – Om misstro, cynism och utanförskap". Malmö. Liber
- Pierre, J.(1994) "Den lokala staten – Den kommunala självstyrelsens förutsättningar och restriktioner Göteborg. Almqvist & Wiksell Förlag AB
- Riker, W. H. (1962) "The Theory of Political Coalitions". New Haven. Yale University Press
- Sartori, G. (1976) "Parties and partysystems – A Framework for analysis".Vol. 1. Cambridge. Cambridge University Press

Schofield, N, Laver, M. (1985) "Bargaining Theory and Portfolio Payoffs in European Coalition Governments 1945-1983". British Journal of Political Science, Vol. 15:143-164

Sjölin, M. (1993) "Coalition Politics and Parliamentary Power". Lund. Studentlitteratur

Strom, K (1990) "Minority Government and Majority Rule". Cambridge. Cambridge Press

Warwick, P. (1996) "Coalition Government Membership in West European Parliamentary Democracies". British Journal of Political Science, Vol 26:471-499

Artiklar

www.sydsvenskan.se. 2002-10-15

Kommun Aktuellt 2003-10-15

Dagens Nyheter 2002-09-22

Kävlinge Nya 2002-06-05

Databaser och Internetkällor

Kfakta03- Lund. Statsvetenskapliga Institutionen, Lunds universitet
www.val.se

Intervjuer

Kävlinge:

Almström Pia, m (04-10-22)

Gullberg Claes, v (04-11-19)

Phersson Rebecka, s (04-11-08)

Rugarn Peter, kd (04-11-10)

Sandberg Kenneth, sd (04-12-06)

Kristianstad

Andersson Nils-Edvin & Johnsson Willie , sjp (04-10-06)

Anefur Mikael, kd (04-10-19)

Arhag Erna, m (04-10-26)

Kärrstrand Barbro, fp (04-10-29)

Pettersson Britt-Marie, v (04-11-03)

Skoog Birgit, s (04-10-14)